

**Іконопис Київської Русі.
Мистецтво книжкової
мініатюри.
Художня культура польсько-
литовської доби**

Ікона — це особливий витвір. Згідно з ученням Отців Церкви, іконописний образ відсилає до прототипу, тобто являє собою не особисте сприйняття яким-небудь майстром старозавітних або євангельських осіб та подій, а відображену духовну істину, як і тексти Святого Письма.

У Візантії сформувалась одна з основних ознак середньовічного релігійного мистецтва — канонічність, тобто дотримання суворих правил канону. Канон не дозволяє художникові збитися й ухилитися на шлях саомислення.

Найвідомішою іконописною майстернею XI—XII ст. була Печерська, де працював Аліпій зі своїми учнями.

Із нею пов'язані такі шедеври іконопису, як «Ярославська Оранта» (XII ст.), «Устюзьке Благовіщення» (XII ст.), які зберігаються в Третьяковській галереї, ікона «Борис і Гліб» (XIII ст.), що експонується в Київському музеї російського мистецтва.

Ярославська Оранта

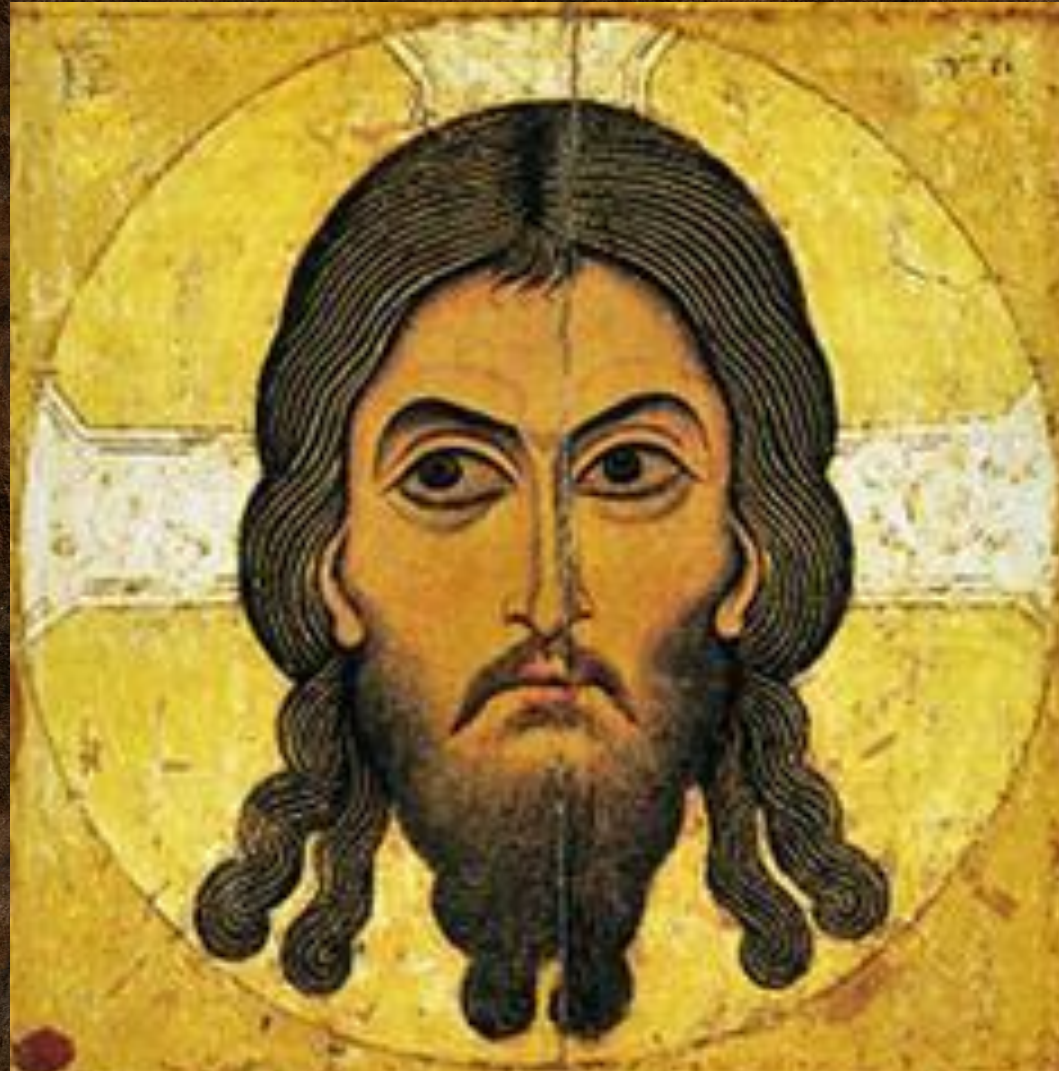
У XII ст. у зв'язку з постійною зовнішньою загрозою навали кочовиків особливо актуальними в живописі були ідеали військової доблесті. Поширення набули ікони «Георгія Воїна», «Дмитра Солунського», «Ангела — золоте волосся».

Ікона «Ангел – золоте волосся»

Від XII ст. до нас дійшли чудові витвори новгородських живописців, зокрема ікона «Спас Нерукотворний», на якій Христос зі своїм виразним зламом брів постає грізним, все розуміючим суддею людського роду.

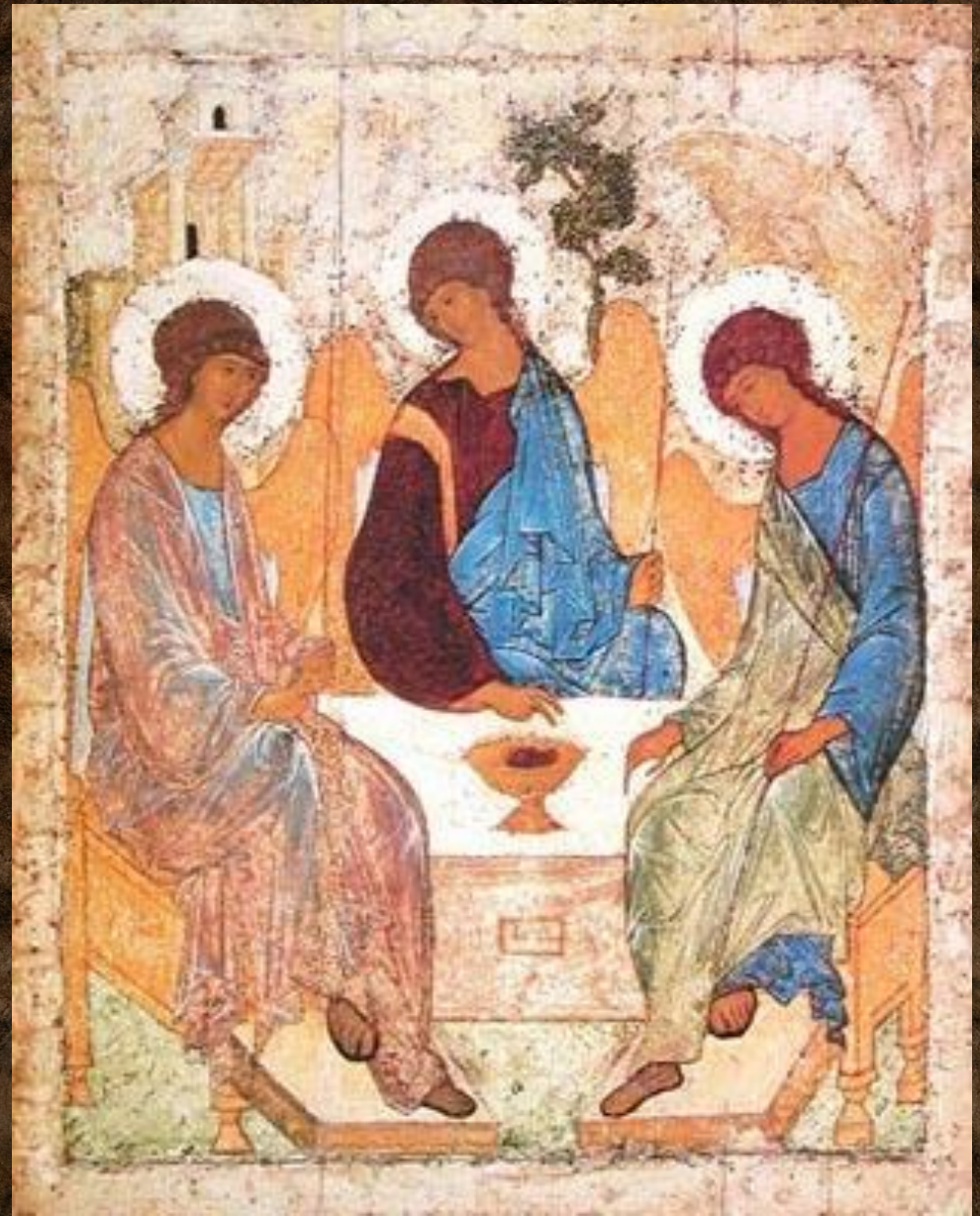
І таких шедеврів новгородська земля дала чимало.

Із другої половини XIV ст. усі місцеві художні центри почала поступово затьмарювати Москва.

Із часом вона стала найважливішим економічним і політичним центром Русі.

З переходом у Москву митрополита вона зробилася й духовним центром православної віри.

Андрій Рубльов. Трійця

***У Давній Русі ікони писали в монастирях.
Іконописець заздалегідь готував себе до роботи:
читав Біблію, молився, дотримувався посту.
Вважалося, що вміння майстра залежить від його
душі, його віри й головне — від допомоги Бога.
Тому на іконах ніколи не ставили імен майстрів,
адже людина не може бути творцем святості.***

Символіка ікони

Небо і земля: в іконі живуть два світи — небесний і земний.

Саме так і будується зображення на іконі. Легкі, майже примарні фігури тягнуться вгору, їхні ноги ледь торкаються землі.

Коло — дуже важливий символ в іконописі, він означає вічність. Сяйво святості теж позначається колом — німбом (від лат. «хмара»).

Кольори в іконописі

Кольори в іконописі мають символічне значення, своє місце та своє призначення. Кольори на іконі локальні, вони ніколи не змішуються.

Золото — має дозволити відчутти сяйво Бога та Небесного Царства.

Пурпуровий — колір шат Богоматері.

Червоний — символ Воскресіння, перемоги життя над смертю, а також символ крові та страждань і жертви Христа. У червоному одязі зображують мучеників.

Білий — символ чистоти, святості та простоти; у білому зображують ангелів.

Синій та голубий — безмежність неба, символ вічного іншого світу. Це кольори Богоматері, використовуються в храмах, присвячених їй.

Зелений — юність, оновлення; використовують у сценах Різдва.

Коричневий — колір пороху, голої землі, нагадування про смерть.

Чорний — нагадування про сокровенні тайни Божі, колір зла, смерті, пекла.

Обладнання іконостаса

У візантійських церквах віттар відділявся від іншого приміщення нивисокою перешкодою, і тільки на Русі вона перетворилася на стіну з ікон, які поступово зайняли всю віттарну арку.

Усі чини іконостаса мають особливі назви й символічне значення.

Перший, нижній, ряд на рівні Царської брами — **місцевий**.

Другий, найважливіший, — **Деїсус**.

Третій — **святковий** (від Різдва Богородиці до Успіння).

Четвертий — **пророчий** (Богоматір Знамення, пророки).

П'ятий — **праотецький** (Старозавітна Трійця, праотці).

Іноді нагорі розміщують страсний ряд (зображення страждань Христа).

Іконостас завжди завершується образом Голгофи — гори, де на хресті було розп'ято Спасителя.

Місцевий ряд іконостаса.

Нижній ряд іконостаса називають **місцевим**, оскільки там містяться ікони, присвячені особливо шанованим у певній місцевості святим або святкам. У будь-якому храмі біля Царської брами розташовані ікони Спасителя й Богоматері.

Друга праворуч від Царської брами ікона зображує святого або свято, на честь якого названий храм.

Це храмовий образ, тому навіть у незнайомому храмі легко можна визначити його назву.

Іконостас Троїцького собору

Книжкова мініатюра

Особливим видом мистецтва Київської Русі була книжкова мініатюра. Це невід'ємна складова мистецтва рукописної книги: написання тексту, художнього оформлення, виготовлення оправи.

Художня культура польсько-литовської доби

Після занепаду Київської Русі литовське проникнення, польська експансія, татарська агресія суттєво вплинули на перебіг подій на українських землях. Протягом XIV — XVI ст. відбулися значні зміни в усіх сферах суспільного життя.

Першодрукар Іван Федоров

Важливу роль у розвитку української гравюри відіграв І. Федоров, який за підтримки простих городян і духовенства започаткував у Львові першу українську типографію. В 1574 р. з'являється його перша книжка — «Апостол». Це була видатна подія, що ознаменувала початок книгодрукарства в Україні.

